

5A

GÜDEK

Güvenlik Denetim Kontrol

BÖLÜM:

5- YÖNETİM SİSTEMLERİ

KONU:

5A- GÜVENLİK KÜLTÜRÜ TARİHSEL GELİŞİMİ

İçindekiler

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	2
Bölüm I	4
İş Sağlığı ve Güvenliği gelişmeleri	4
Bölüm II	5
Kronolojik olarak isg çalışmalarının özeti.....	5
Bölüm III	8
CUMHURİYET DÖNEMİ	8
Bölüm IV.....	11
Düşünür ve bilim insanlarının yaptıkları araştırmalardan notlar	11
Bölüm V.....	19
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çıkarılan başlıca kanunlar.....	19

GÜVENLİK KÜLTÜRÜ TARİHSEL GELİŞİMİ

İş sağlığı ve güvenliği kültürü tarihsel gelişimi

Bundan tahmini 15 Bin yıl önce mezolitik çağın başlangıcı olarak adlandırılan bu çağda

Kaynak: B. Candemir

Görsel 2A-1

yapılan arkeolojik araştırmalarda kemiklerden yapılmış aletlerin kullanıldığı ve köpeklerin ehlileştirildiği dönemde avcı toplayıcı insanların vahşi hayvanlarla yaptıkları mücadelelerdeki yaralanmalarda bireysel iç güdülerini ile buldukları önlemler, ailelerin içlerinde kendi çocuklarına, yardımlaşmalı avlanmalarda ise birbirlerine

edindikleri tecrübelerini aktarıyor olmaları düşünülebilir.

Bundan 10 Bin yıl önce tarımın başladığı bu Neolitik çağda eski avcı toplayıcı Göçer yaşamdan yerleşik hayata geçişle tarımda elde edilen ürün fazlalıklarının saklanması dini liderlerin¹ gözetiminde başladığı dönemde, mevsimsel iklim hareketlerin takibi yazı ve ürün miktar hesaplama ve kontrolü ile saklanacak ürünlerin silo benzeri depolarda yapıldığı yine yazılı kaynaklardan öğrenilmektedir. Bu dönemlerde bazı araştırmacıların gök yüzünde yıldızları takip ederek mevsimsel olayları belirlediği, ekim ve toplama zamanlarını nehir sularının ne zamanlar çoğalacağı gibi olayları yıldızların konumlarına bakarak belirleme çalıştıkları, hatta geometri bilimi, hacim hesaplarının da yapıldığı bazı kayıtlardan bilinmektedir. Bu gelişmelerin olduğu ortamda toplu çalışma ve dolayısıyla tehlikelerin de oluşacağı bir gerçektir. Tüm tehlikeli ortam ve tehlikeli davranışların deneme ve yanılma yoluyla öğrenilmeye başlanması, bu arada tehlikelerin oluşumu sonucu kazaların meydana gelme olasılıklarının görülmesi, İş Sağlığı ve Güvenliği benzeri ihtiyacı doğduğu tahmin edilmektedir.

Faaliyet alanlarının artması, işlemlerin karmaşılaşması, üretimde kullanılan malzemelerin çeşitlenmesi, sonucunda tehlikeler çoğalmış, konu ile ilgili sistemli çalışmaların yapılmasını, kanun ve kuralların konulmasını, gerekli hale getirmiştir.

¹ Dünya Ekonomisi Dr. Mağfi Eğilmez kitabından

Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla, 1700'lü yılların ikinci yarısında buhar makinelerinin keşfi ile insan gücünün çok üzerinde bu güçler paralelinde fabrikalar kurulmaya başlamasıyla bilimsel teknolojik gelişmeler, kimyasallar ile de çalışmalar beraberinde getirdiği tehlikeler görülmeye başlamıştır.

Bu dönemdeki üretim araç ve yöntemlerinin üretimde kullanılan zararlı ve zehirli maddelerin, gaz ve dumanlarının çalışma ortamına yayılmasına da neden olmuştur.

Sanayi Devrimi'nin yarattığı yenilikler hızlı üretim gibi faydalı gelişmeler yanında olumsuz yaşam koşulları da oluşmuştur. Bu durumları iyileştirmek, çalışanların sağlığını korumak ve iş güvenliğini sağlamak amacıyla birçok yasal, tıbbi ve teknik çalışma yapılmıştır.

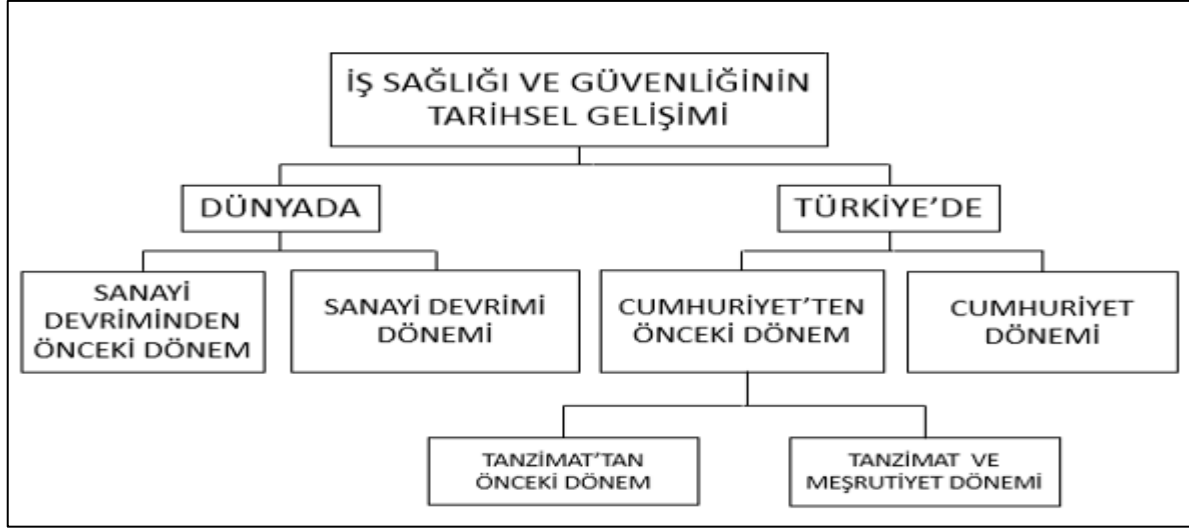
Dünyadaki meslek hastalıkları ve iş kazalarının önlenmesine yönelik çalışmalarda sendikaların katkıları yanında, 1919 yılında "Milletler Cemiyeti"ne bağlı olarak faaliyete başlayan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) bu konuda önemli çalışmalar yapmış ve 1946 yılında Birleşmiş Milletler ile imzaladığı anlaşma sonucu bir uzmanlık kuruluşu durumuna gelmiştir.

Kömür madenlerinde suyun tahliyesi için kullanılan buhar makineleri daha sonraları pamuklu dokuma makinalarında kullanılması Sanayi devriminin başlangıcı olarak görülür. Buharın icadı ile aile işletmelerinin yerini fabrika üretimi alması sonucu üretimde birlikte çalışacak insan sayısı giderek artmıştır. İhtiyaç duyulan bu çalışanlar içinde çocuklar, kadınlar dahil tüm işçiler, çok düşük ücretlerle ve çok kötü koşullarda çalıştırılmışlar ve dolayısıyla iş kazalar ve meslek hastalıkları artmıştır. Bu kazalarda yeterince bilimsel araştırmalar yapılmayıp kişilerin kaderi, fıtratı olarak belirtilerek üzerine pek durulmamıştır.

Bugün bile (2023) bu mantık bazı devlet üst sorumlularında da aynen devam etmekte, birçok işverenin de yeterli kontrol yapmadığı için işveren de yeterli önlem almanın zaman ve maliyet açısından kendisini zorladığı için önlemleri almıyor. Devlet ise bilimsel araştırma ve önlem alınması için etkin kanun çıkarsa bile etkin denetim yapmadığı için önlenemeyen kazayı fıtrata bağlıyor. Bu çağda kabul edilir bir durum değildir.

Örgütsel davranış bilincinin ortaya çıkışı bazı bilim insanlarını araştırmaya yönlendirmiş, iş kazalarını önlemek için farkında olmadan iç güdüsel olarak alınan tedbirler yeterli olmadığı görülmüş ve bugünkü anlamda iş sağlığı ve iş güvenliği olarak sayılabilecek çalışmalar ilk olarak eski Roma da toplumlarda gözlemlenmiştir.

Bunlardan ünlü tarihçi Heredot ilk kez çalışanların verimli olabilmesi için yüksek enerjili besinlerle beslenmeleri gerektiğine değinmiştir. (MÖ 384-322 Aristo “Gladyatör diyeti” önerdiği yazılarına rastlanmıştır)

Görsel 2A-2

Bölüm I

İş Sağlığı ve Güvenliği gelişmeleri

Bu konuda özellikle Avrupa'daki gelişmeler işe bağlı hastalıklar üzerinde olduğu görülmektedir. Şöyle ki;

İngiltere Parlamenterlerinden Antony Ashly Cooper; (1671 1713) kadın ve çocukların korunmasını öngören yasalar çıkarılması konusunda çok ciddi çalışmalar yapmıştır.

Thomas Percival (1740- 1804) isimli hekimin (29.09.1740- 30.08.1804) “Bel Kemiği Eğriliklerinde Sık Görülen Alt Taraf Organlarındaki Felçler Üstüne” adlı kitabı yazmıştır. Bu kitabında genç işçilerin çalışma saat ve koşulları ile ilgili olarak hazırladığı rapordan etkilenen İngiliz parlamenter Sir Robert Peel, 1802 yılında “Çırakların Sağlığı ve Morali” yasanın çıkmasında öncülük etmiştir. “Çırakların Sağlığı ve Morali” isimli yasa yürürlüğe girmiştir. Baca temizleyicilerinde daha sıklıkla görülen kanser türünün skrotum kanseri olduğunu vurgulayarak, bunun nedenini de “is” şeklinde belirtmiş, İSG yönünden İngiltere’de çıkartılan bu ilk yasanın sonucunda günlük çalışma saati 12 saat olarak sınırlamış ve işyerlerinin havalandırılması gibi birçok İSG kuralı getirmiştir.

Osmanlıda ise, 1839-1876 yıllarında Tanzimat döneminde zanaatkarlık, loncalar sistemleri gibi çalışmaları 1869 yılında Türkiye'nin ilk medeni kanunu olan *Mecelle* için bir komisyon ile iş sağlığı ve güvenliği alanında işçinin işverenin kusuruyla zarara uğraması halinde işveren bu zararın tazminin yükümlülüğü getirilmiş ücretlerin aynı olarak değil günlük olarak nakit ödenmesi ve çalışma süresi olarak gün doğumu ile gün batımı olduğu işçinin işyerinde bulunması halinde ücreti hak edeceği belirtilerek işçinin hakları korunmuştur. Usta ile kalfa ve çırak arasında öğretmen-öğrenci ilişki sistemi ile ustalar, kalfa ve çıraklarını koruyup gözetmeleri takip edilmiş ustanın, işi iyi bir öğretmen olarak kazalar hakkında kalfa çırakları bilgilendirerek kazaya neden olma olasılıkları azaltılması hedeflenmiştir.

Diğer taraftan da yine bu Loncalar sayesinde çalışanların ahlâklı ve dürüst davranışları yanında ürettikleri ürünlerin de sağlamlığı ile kalitesi de bu Loncalar tarafından denetlenmeleri sağlanmıştır. Diğer taraftan Loncalar hasta üyelere, sakatlanan ve yaşlanarak işi bırakan ustalara, çalışanlardan mağdur durumda olanlara geçimlerini sağlamak, yardımda bulunmak için **Orta Sandığı veya Teavün Sandığı** adı verilen yardımlaşma sandıklarını da kurmuşlardır. (Tıpkı SGK gibi) Bunlardan bazıları;

- İş sağlığı ve güvenliği alanında ilk düzenlemeler de ancak bu dönemde yapılmıştır.
- İşçilerin en yoğun olarak çalıştıkları alanın kömür madenleri olması nedeniyle yapılan ilk düzenlemeler bu alana yöneliktir.

*Not: **Düşünür ve bilim insanları** başlığı altında daha geniş bilgiler ayrıca verilmiştir.*

Bölüm II

Kronolojik olarak işg çalışmalarının özeti

Bugünkü anlamda iş sağlığı ve güvenliği olarak tanımlanabilecek çalışmalar, ilk olarak köleci toplumlardan **eski roma'da** gözlenmiştir.

MÖ 460-375 HİPOKRAT ilk kez kurşun zehirlenmesini tanımlamış, tıp çalışmalarını batıl inançları reddederek **bilim** olarak ele alınmış

M.Ö. 384-322 ARİSTO gladyatör diyeti **embriyo içerisinde kalbin ilk gelişmelerini keşfederek biyoloji alanında kalıtım üzerine de çalışmaları** bulunmuştur

M.Ö. 200 NİCANDER kurşun anemisini (kansızlık) incelemiş, zehirli ya da yenilebilir mantarlar üzerine incelemelerde bulunmuştur.

M.S. 23- 79 Plini çalışma ortamındaki tehlikeli tozlara karşı çalışanların arasında öksürük, nefes darlığı gibi belirtilerin bulunması nedeniyle bu kişilerin korunması amacıyla maske yerine geçmek üzere başlarına torba geçirmelerini önermiştir.

M.S. 60-140 Juvenal demircilerde görülen göz yakınmaları ve göz hastalıkları ve sürekli olarak ayakta çalışanlarda varislerin oluşabileceğini açıklamıştır.

M.S. 1493-1541 Paracelsus, pnömokonyoz_olarak bilinen kronik akciğer hastalıkları üzerinde çalışmış madencilerde ve baca temizleyicilerinde meslek hastalıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda zehirler üzerine çalışmış ve zehirlerin kimyasal yapılarını incelediğinde her maddenin bir zehir olduğunu, bu maddelerin zehir mi yoksa ilaç mı olduğunu, bu soruları çözebilecek tek hususun, alınan maddenin doz ve organizma arasındaki ilişkilerle ayrılabilceğini vurgulamıştır.

M.S.1494-1555 Gregorius Agricola, bir hekim olarak İş kazaları üzerinde durmuş ve bu alan ile ilgili önerilerde bulunmuştur. Dünyanın ilk mineroloji bilgini kabul edilmektedir. jeoloji, madencilik ve metalürji bilgilerini ortaya koymuştur. Toza karşı ortam şartlarının daha iyileştirilebilmesi için havalandırılması üzerine durmuştur. Toza karşı ortam şartlarının düzenlenmesi için çalışmıştır.

M.S.1633-1714 Bernardino Ramazzini iş ve hastalık ilişkisi üzerine yaptığı bilimsel çalışmalar, (İş sağlığının kurucusu ve babası kabul edilir) 1713 yılında yayınladığı “De Morbis Artificum Diatriba” isimli eserinde meslek hastalıkları ile uzun uzadıya meşgul olmuştur

M.S.-1776 Sir Percivale Pott, İngiltere’de baca temizleyicilerinin skrotum (testis) kanserini tarif etmiştir. (Bacalar dar olduğu için çocuk işçiler çalıştırılmaları)

M.S.1788 İngiltere’de “Baca Temizleme Kanunu” Fabrikalarda baca temizleme işlerinde çocuk işçi çalıştırılması karşısında çıkarılan bu konuya yönelik hukuki düzenleme bakımından ilk gelişmeler olarak belirtilebilir.

M.S.-1795-1852 Charle Turner Tacrach detaylı bir meslek hastalıkları kitabı yazmıştır. Cumhuriyetten önce Osmanlı döneminde Avrupa’da yaşanan Sanayi Devrimi’nin

koşullarının Osmanlı İmparatorluğu'nda oluşmaması nedeniyle aynı dönemde Sanayi Devrimi yaşanmamıştır. Ancak buna rağmen;

M.S.1820'lerde kurulan ilk işletmelerde çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının düzeltilmesi ile Osmanlı İmparatorluğu'nda İSG konusundaki ilk çalışmalar başlamıştır.

M.S.1833 yılında "Fabrikalar Yasası" yürürlüğe girmesiyle işyerlerinin denetimi için müfettiş atanması, 9 yaş altı çocukların işte çalıştırılmaması ve 18 yaş altı çocuk ise 12 saatten fazla çalıştırılmamaları yasaya konulmuştur.

M.S.1850 yıllarında birçok tezgâh çalışması ile başlayan sanayileşme, kömür ocakları, demir yolu yapımı, tütün² işletmeleri gibi toplu çalışılan iş yerlerinde isg konusunu daha ağır olarak gündeme getirmiştir.

M.S.1865 Dilaver Paşa Nizamnamesi' Madeni Hümayun Nazırı Dilaver Paşa tarafından hazırlanan tüzük Padişah tarafından onaylanmadığı için Dilaver Paşa Nizamnamesi olarak çalışma koşullarına ilişkin bazı düzenlemeler yanında, maden ocakları çalışmalarında bir hekim bulundurma hükme bağlamıştır. Bu dönemde yapılan ilk düzenleme,

M.S.1869 Maadin Nizamnamesi ile madenlerde zorla çalıştırma sistemi tamamıyla ortadan kaldırılmış mühendisler kazaların önlenmesi için gerekli önlemleri alma ve bu amaçla ihtiyaç duyulan araç ve gereci idareden isteme hakkı vermekte İSG açısından yeni ve önemli hususlar ortaya koymaktadır. Ancak bu nizamnameler Resmî kurumlarca yeterince denetim yapılmadığı için işverenlerce uygulanmamıştır.

M.S.1886- 1962 Herbert. W. HEİNRİCH 1931 yılında 1500 işyerinde yaptığı 75.000 kaza analizi sonucunda bazı prensip ve kendi kuramını yazmış On madde olarak korunma yöntem ve önerilerini sunmuştur.

M.S.1919 ILO Uluslararası Çalışma Örgütü: Birinci Dünya Savaşı'na son veren Versay anlaşması kapsamında Milletler Cemiyeti ile birlikte kurulmuştur. 1934 yılında Milletler Cemiyeti'ne bağlanmıştır. Evrensel ve kalıcı bir barışın ancak sosyal adalet temelinde inşa edilebileceği inancından hareketle kurulmuştur. ILO da 1946 yılında BM'nin ilk uzmanlık kuruluşu olmuştur.

² Türkiye topraklarında ilk sigara üretimi Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde 1864'te Reji İdaresi'nin kurulmasıyla başladı. Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası, 1925'ten sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hizmetine kazandırıldı.

M.S.1920 yılında TBMM'nin 3 numaralı yasası "Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın Kuruluşu Yasası"dır. İnsana önemi ön plana çıkaran bu yasa, işçi sağlığı güvenliğini ve sosyal güvenliğini yaklaşımında bir kilometre taşı niteliğindedir.

M.S.1921 Tarih ve 114 Sayılı Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fehmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının amele Menafi-i Umumiyesine olarak Fűrühtuna Dair Yasa, 10.09.1921 tarihli ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Mütteallik Kanun ile madenlerde 18 yaşından küçük olanların çalıştırılması yasaklanmış, günlük çalışma süresi 8 saatle sınırlandırılmış, 8 saatten fazla çalışması halinde iki kat fazla ücret ödenmesi ve bu çalışmanın tarafların rızasıyla yapılması düzenlenmiştir.

M.S.1924 İSG konusundaki ilk önemli düzenleme Cumhuriyetin ilânından sonraki ilk yasal düzenleme olan 2 Ocak 1924 tarih ve 394 sayılı Hafta Tatili Yasası' dır.

M.S.1926 yılında yürürlüğe giren 818 sayılı Borçlar kanunun 332.nci maddesi işverenin iş kazaları ve meslek hastalıklarından doğan hukuki sorumluluğunu ve iş kazası ve hastalık hallerinde işçi yararına bazı hükümleri ortaya koymuştur.

Bölüm III

CUMHURİYET DÖNEMİ

1930 tarihli ve 1593 sayılı **Umumi Hıfzısıhha Kanunu'nda**, çalışma hayatında kadınların ve çocukların korunması, en az 50 işçi çalıştıran işyerlerinde hekim bulundurma zorunluluğu, belirli büyüklükteki işyerlerinde revir ya da hastane yapılması yükümlülüğüne ilişkin hükümler bulunmakta ve Belediyeler Kanunu İSG ile ilgili hükümler taşımaktadır.

1930 tarihli 1580 sayılı Belediyeler kanunu ile teftişle ilgili hükümler getirilmiştir.

1931 Endüstriyel Kazaların Önlenmesi konusunda Bilimsel yaklaşım çalışmalarına hızlandırılmıştır.

1932 yılında Türkiye, (ILO) Uluslararası Çalışma Örgütü'ne üye olmuştur. (2015 yılı itibarıyla, 185 devletin üye olduğu ILO, hükümet, işveren ve işçi temsilcilerinin yer aldıkları üç taraflı tek BM kuruluşudur).

1933 yılında iş güvenliği müfettişliği kavramı ortaya çıkmıştır

1935 tarihli ve 2739 sayılı **Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun** yürürlüğe girmiştir.

1936 yılında yürürlüğe giren ve çalışma yaşamının sorunlarını kapsayan 3008 sayılı ilk İş Kanunu ile ülkemizde ilk kez İSG konusunda ayrıntılı ve sistemli bir düzenlemeye gidilmiştir. (3008 sayılı İş Kanunu yetersiz kalması üzerine 1967 tarih ve 931 sayılı İş Kanunu çıkarılmıştır). Bu Kanunda, iş sağlığı ve güvenliği alanında düzenlemeler yer almıştır. Kanunun uygulanmasını sağlamak amacıyla çok sayıda tüzük çıkarılmıştır.

1945 tarih ve 4763 sayılı Kanun (22 Haziran 1945) ile Çalışma Bakanlığı kurulmuş, 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kurumu ve sonrasında 4772 sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu yürürlüğe girmiştir.

1946 yılında Çalışma Bakanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılmıştır.

1948 yılında **WHO Dünya Sağlık Örgütü** 07.04.1948 yılında Birleşmiş Milletler 'e bağlı olarak kuruldu. 19 Nisan 1948 Amerika Birleşik Devletleri yeni bir atom silahını Marshall Adası 'nda denedi. ABD, Dünya Sağlık Örgütü'nün yıllık bütçesinin yüzde 14'ünden fazlasını fonluyor. Yıllık yardımları 400 milyon doların üzerinde. Donald Trump, Beyaz Saray'ın bahçesinde düzenlediği bir basın toplantısında, ABD'nin bu süreçte WHO'yla ilgili bir soruşturma yürüteceğini, "Bu soruşturma, WHO'nun koronavirüsün yayılmasını gizlemesine ve süreci iyi yönetmemesine" yönelik olacağını söyledi. Gelirin yüzde 14,67'si yani yaklaşık 412 milyon doları, ABD tarafından finanse ediliyor. ABD, örgütün en büyük finansörü durumunda. Ancak Trump'ın (ABD Bşk.) kararından sonra bu durum değişebilir. WHO oluşturulduktan sadece birkaç yıl sonra, çiçek hastalığının önlenmesi konusunda ciddi bir başarı sağladı. Aşısı olduğu halde hızla yayılan ve 1950'lerde her yıl milyonlarca kişinin ölümüne sebep olan çiçek hastalığı için WHO'nun yaptığı en büyük katkı, diplomasi ve organizasyon alanında oldu. 1959'da Sovyetler Birliği'ni 25 milyon aşı üretmeye ikna eden WHO, bu aşılardan dağıtımını yaptı. Aynı dönemde ABD de çiçek aşısının tüm dünyada yaygınlaşması için milyonlarca dolar bağış yaptı. 1960'ların sonunda artık her bir ülke tek tek yapılan aşılardan ve ülkedeki vaka sayılarının yer aldığı raporları örgüte ulaştırıyordu. **1979'da WHO, çiçekle mücadelenin başarıyla sonuçlandığını duyurdu bu başarıda dünya Rotary kulüplerinin³ de Türkiye dahil tüm dünyada büyük çaba gösterdiği bilinmektedir⁴.**

1961 Anayasasında kurulabileceği belirtilen sendikalar o dönemde sadece işçilerin alacağı ücretleri savunan İSG konularına pek eğilmeyen çalışmalar yaptılar.

³Rotaryen olarak sağlık kuruluş elamanlarını mahallere arabamızla götürüp tüm çocuklara "çocuk felci" aşısı yapılmasını sağlamıştı

⁴ Dünya Sağlık Örgütü: Kim tarafından finanse ediliyor, nasıl kuruldu ve rolü ne? - BBC News Türkçe

Burada hatırlatılması gereken husus, 1920 tarihinden itibaren 7480 numaraya kadar gelmiş olan kanun numaraları 01.11.1961 tarihinde yeniden 1 numaradan başlayarak kanun numarası verilmeye başlatılmasıdır.

1964 tarihli ve **506** sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu Daha sonra diğer sigorta kollarına ilişkin düzenlemeler de yapılmış, dağınık halde bulunan sosyal sigorta uygulamasını tek bir kanunda toplayabilmek amacıyla Kanun yürürlüğe girmiştir.

1967 yılında 3008 sayılı İş Kanunu'nun yerine 931 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanunun, Anayasa Mahkemesi tarafından şekil yönünden iptal edilmesi üzerine 25.08.1971 tarihli ve **1475** sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir.

1971 yılında 931 sayılı Kanunun usul yönünden Anayasa Mahkemesi tarafından bozulması üzerine bu kanun değişiklik yapılmadan 1971 yılında 1475 sayılı İş kanunu olarak yürürlüğe konulmuştur. *(10 Bölüm ve 112 maddeden oluşan bu İş Kanunu ve bu bağlamda çıkarılan Tüzük ve Yönetmelikler ile İSG mevzuat olarak kapsamlı hale getirilmiştir)*. Uluslararası Çalışma Örgütü ve Dünya Sağlık Örgütü'nün de katkılarıyla olumsuz çalışma ve sağlık koşullarının düzeltilmesi amacıyla yasal düzenlemeler ve bilimsel çalışmalarla başlayan bu süreç gelişkin ve kapsamlı bir İSG mevzuatının oluşmasına yol açmıştır.

2003 yılında çıkarılan **4857** sayılı İş Kanunu 10.06.2003 tarihinde çıkarılan bu kanun ile işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemek için çıkarılan bu kanun İş Sağlığı ve Güvenliği konusundan da bahsetmektedir. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde 22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kabul edilmiştir. Bu yasa ile son derece çağdaş ve gelişmeye açık hükümler getirilmiştir.

2006 yılında çıkarılan 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 31.05.2006 tarihinde kabul edilen kanun, çalışanların işleri ile ilgili olarak bir kaza geçirmesi veya yine meslekleri ile ilgili olarak çalışmaları nedeniyle sağlık sorunları meydana gelmesi halinde sosyal güvenlik haklarının belirlenmesinden bahsetmektedir. Çalışma ilişkilerinin niteliğine bağlı olarak farklı sosyal güvenlik kanunlarına tabi olanları kapsayan bu kanun 2008 yılında kademeli olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna ek olarak 1475 sayılı kanun ile çıkarılan Tüzük'lerde bulunan ve ihtiyaç hissedilen tüzük maddeleri yeni isimler verilerek çok hızlı bir şekilde 4857 sayılı kanun altında yönetmelikler çıkarılmış, hatta bu çıkarılan yönetmelikler hızlı bir şekilde tamamlanmasında dolayı Türkiye, Avrupa Birliğinde

büyük taktir almıştı, ancak tüzükte bulunan bu maddeler isim değiştirilerek Yönetmelik olarak çıkarılması mevzuat açısında sorun yarattığı için (Yönetmelikler Tüzük maddelerinin üzerine görülemeyeceğinde) muhtelif meslek odaları tarafından haklı olarak iptali için Danıştay'a başvurulmuş davalar açıldı. (Mevzuat açısından Yönetmelik Tüzük maddelerinin altında yetkiye sahip olduğundan) çıkarılan bu yönetmelikler Danıştay tarafından Tek tek iptal edildi. Bu yönetmelikleri geçerli hale getirmek için 6331 sayılı kanun çıkarıldı.

Daha sonraları 1961 Anayasadaki kurulan Sendikaların yakın zamana kadar İSG' nin gelişip bu bağlamda meslek hastalığı ve iş kazalarının önlenmesine yönelik çalışmaları dışında 1919 yılında faaliyetine başlayan kısa adı **ILO** olan Uluslararası Çalışma Örgütü' de bu konuda önemli çalışmalar yapmış ve bu örgütün 1946 yılında ise Birleşmiş Milletler ile imzaladığı anlaşma sonucunda bir uzmanlık kuruluşu olarak kabullenilmesinden sonra gelişmeler daha da hızlanmıştır.

2011 tarihli ve 6098 sayılı “Türk Borçlar Kanunu”nda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir.

2012 yılında çıkarılan **6331** sayılı kanun (20.06.2012 tarihinde kabul edildi ve yayını RG 30.06.2012 tarihinde yapıldı). Bu Kanun ile yukarıda bahsedildiği gibi 4857sayılı kanun altında çıkarılan ve daha sonra iptal edilen yönetmelikler yeniden 6331 sayılı kanun altında çıkarılarak yönetmeliklere geçerlilik sağlanmıştır. Bu kanunla işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlenmesini getirildi. Bu kanun eki olarak 2022 sonu itibari ile İSG ile ilgili **57** adet Yönetmelik çıkarılmıştır.

Bölüm IV

Düşünür ve bilim insanların yaptıkları araştırmalardan notlar

Bu araştırmalar, bilim insanları ve yaptıkları araştırmalar ile Dünya genelinde yapılan öneriler, çıkarılan kanun, yönetmelik ve nizamnameler kronolojik ve özet olarak sıralayabiliriz.

Herodotos: M.Ö. 484-420 yılları arasında yaşamış olan Herodotos, tarihin babası olarak kabul edilmektedir. Günümüzün iş sağlığı ve güvenliği yasasının çizdiği sınırlar çerçevesinde belirtilmiş olan meslek hastalıklarıyla ilgili olarak bağdaştırılabilecek

ilk çalışmayı gerçekleştirmiş ve tarihte İlk kez işçilerin sağlıkları üzerine çalışarak yeterli besin verilmesini belirtmiştir.

HİPOKRAT MÖ 460-375 bazı kaynaklardan öğrenildiğine göre Yunan adası olan Kos'ta (İstanköy) doğduğu, ilk kez kurşun zehirlenmesini tanımlamış, halsizlik, kabızlık, felçler ve görme bozuklukları gibi belirtileri saptamış ve bulguların kurşun ile ilişkisini açık bir şekilde ortaya koymuştur, ayrıca, sağlıkta duygu ve düşüncelerin soyut değil, vücuttaki çeşitli somut süreçler sonucunda oluştuğu fikrini de ortaya atan ilk hekimdir. **Hipokrat** eserinde büyü ve batıl inançlar reddederek, tıp'ı bir bilim olarak ele alınmış ve temel ilkeleri işlemiştir.

Hipokrat Yemini, hekimlerin mesleklerini onurla uygulayacaklarına dair tarih boyunca ettikleri yemindir. Özgün metin zaman içinde defalarca değişikliğe uğramıştır. Günümüzde onur üzerine yemin edilmektedir. Türkiye'deki tıp fakültelerinin mezuniyet törenlerinde kullanılan ve Dünya Tabipler Birliği Cenevre Bildirgesindeki Hekimlik Andı'nın en güncel tercümesi olarak Türk Tabipleri Birliği tarafından yayınlanan metin şöyledir:

Hipokrat yemini

Hekimlik mesleğinin bir üyesi olarak;

Yaşamımı insanlığın hizmetine adayacağıma,

Hastanın sağlığına ve esenliğine her zaman öncelik vereceğime,

Hastamın özerkliğine ve onuruna saygı göstereceğime,

İnsan yaşamına en üst düzeyde saygı göstereceğime,

İnsan yaşamına en üst düzeyde saygı göstereceğime,

Görevimle hastam arasına; yaş, hastalık ya da engellilik, inanç, etnik köken, cinsiyet, milliyet, politik düşünce, ırk, cinsel yönelim, toplumsal konum ya da başka herhangi bir özelliğin girmesine izin vermeyeceğime,

Hastamın bana açtığı sırları, yaşamını yitirdikten sonra bile gizli tutacağıma,

Mesleğimi vicdanımla, onurumla ve iyi hekimlik ilkelerini gözeterek uygulayacağıma,

Hekimlik mesleğinin onurunu ve saygın geleneklerini bütün gücümle koruyup geliştireceğime,

Mesleğimi bana öğretenlere, meslektaşlarıma ve öğrencilerime hak ettikleri saygıyı ve minnettarlığı göstereceğime,

Tıbbi bilgimi hastaların yararı ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için paylaşacağıma,

Hizmeti en yüksek düzeyde sunabilmek için kendi sağlığımı, esenliğimi ve mesleki yetkinliğimi korumaya dikkat edeceğime,

Tehdit ediliyor olsam bile, tıbbi bilgilerimi, insan haklarını ve bireysel özgürlüklerini çiğnemek için kullanmayacağıma,

Kararlılıkla, özgürce ve onurum üzerine,

Ant içerim.

ARİSTOTELES⁵ M.Ö. 384-322 gladyatör diyeti Antik Yunan medeniyetinde yaşamış filozof olarak bilinmektedir. Fizik, matematik, mantık, biyoloji ve siyaset alanında çalışmaları

⁵ Aristoteles, Eflatun (Platon)'un öğrencisi ve Büyük İskender'in hocasıdır.

bulunmuştur. Mantık, gök bilimi, **embriyo içerisinde kalbin ilk gelişmelerini keşfederek bu bilimin ilk adımlarını atmıştır**. Biyoloji alanında kalıtım üzerine de çalışmaları bulunmuştur.

Plautus: M.Ö.254-184 günümüzün ergonomi tanımları arasına girecek çalışmalarda bulunmuştur. Dönemin esnaf ve sanatkarların çalışma pozisyonlarını [göz](#) önünde bulundurarak, çalışma şartlarından dolayı ortaya çıkan vücut şekil bozuklukları (malformasyonlar) hakkında çalışmıştır.

NİCANDER M.Ö. 200 yıllarında **Kolophon** antik kenti (İzmir) doğdu. Hipokrat'es "in çalışmalarını daha da geliştiren kurşun kolu ve kurşun anemisini (kansızlık) incelemiş ve bunların özelliklerini geniş manada tanımlamıştır. Kurşun zehirlenmesi ile karın ağrısı, kabızlık ve yüz solukluğu gibi belirtilerin arasında bir ilişki olduğunu yaptığı çalışmalar ile kesinleştirmiştir. Zehirli ya da yenilebilir mantarlar hakkında yazılmış ilk metin olması, nedeniyle önemlidir. Zehirler ve panzehirleri ile zehirli hayvanları ele almıştır, her türden hayvan ısırığının panzehri üzerine çalışmıştır. Ayrıca hem nesir hem de ayet olarak bir dizi eser yazdı ve bunlardan ikisi tam olarak hayatta kaldı.

Plini M.S. 23- 79 yılları arasında Romada yaşamış, bir tabiat bilgini amiral ve devlet adamı olan Plinius çalışma ortamındaki tehlikeli tozlara karşı çalışanların korunması amacıyla maske yerine geçmek üzere başlarına torba geçirmelerini önermiştir.

Dioscorides Pedanius (M:S: 40-90), [Roma İmparatorluğu](#) zamanında Adana'ya yakın olan, [Anazarboslu](#) (Anazarva) yaşamış, Hekim ve [farmakoloji](#) bilgini. Osmanlı dönemi kitaplarında adı Skoridos olarak geçmiştir.

Roma ordusunda ([Neron](#) zamanında) tıp bilimi üzerinde çalışmalar yapmış ve orduya bu alanda hizmet vermiştir. Bu dönemde özellikle [tedavilerde](#) kullanılan ilaçlarla ilgili kısmı üst düzeyde sınıflandırılmıştır. Modern [botanik](#) biliminin (bitkibilim) de kurucusu olarak kabul edilen Dioscorides, yaptığı çalışmalarla "Tıbbi Malzeme Üzerine" isimli büyük eseri, 5 bölümden oluşan 660' den fazla bitkisel, 35 hayvansal ve 90 kadar madde ele alınmıştır. Bu kitap, 1500 yıl boyunca tedavi kitaplarının ana kaynağı olarak kullanılmıştır.

Juvenal M.S. 60-140 Romalı hiciv şiirleri ile tanınan M.S. 1-2 yüzyıllar arasında yaşamış olduğu tahmin edilmektedir, meslek hastalıklarının günümüz tanıları içerisinde sayılabilecek sorunlar üzerinde durmuştur. Özellikle demircilerde görülen göz yakınmaları

ve göz hastalıklarının yapılan işten kaynaklandığını, sürekli olarak ayakta çalışanlarda varislerin oluşabileceğini açıklamıştır.

Paracelsus, M.S. 1493-1541 yılları arasında yaşamış İsviçre [Etzel Geçidi'ne](#) yakın bir köy olan Egg an der Sihl'de doğdu. iş yeri hekimliğinin ilk yazılı kaynağı nitelendirilebilecek olan “De Morbis Metallicis” (Metalik Hastalıklar) adlı kitabı yazmıştır. Günümüzün

Görsel 2A-3

pnömokonyoz olarak bilinen kronik akciğer hastalıkları üzerinde çalışmış, bu hastalıkların klinik tablosunu çizmiştir. Net bir şekilde meslek hastalıkları terimi üzerinde durmuş, madencilerde ve baca temizleyicilerinde meslek hastalıklarını ortaya koymuştur. Endüstriyel gelişmelerin meslek hastalıkları riskini arttırdığını belirtmiştir. Aynı zamanda zehirler üzerine çalışmış ve zehirlerin kimyasal yapılarını incelediğinde her maddenin bir zehir olduğunu, bu maddelerin zehir mi yoksa ilaç

mi olduğunu, bu soruları çözebilecek tek hususun, alınan maddenin doz ve organizma arasındaki ilişkilerle ayrılabilceğini vurgulamıştır. Bu sayede toksikolojinin temelini atmış ve modern toksikolojinin kurucusu olarak nitelendirilmiştir.

Gregorius Agricola, M.S.1494-1555 yılları arasında yaşamış olan Agricola, Saksonyalı bir hekimdir. İş kazaları üzerinde durmuş ve bu alan ile ilgili önerilerde bulunmuştur. Dünyanın ilk mineroloji bilgini kabul edilmektedir. “De Re Metalica” isimli kitabını 1526'da yazmıştır. Bu kitabında, jeoloji, madencilik ve metalürji bilgilerini ortaya koymuştur. Avrupa madenlerinde çalışan işçilerin sorunlarından bahsetmiş, madencilerde ortaya çıkan hastalıkların tanımlanması üzerine çalışmış, bu sorunlara karşı nasıl koruyucu önlemler alınacağı üzerinde durmuştur. Toza karşı ortam şartlarının daha iyileştirilebilmesi için havalandırılması üzerine durmuştur.

Bernardino Ramazzini, M.S.1633-1714 yılları arasında yaşamış Epidemiyoloji uzmanı olan İtalyan klinikçi, 1713 yılında çalışanlarda gözlemlediği hastalıkların çalışanların meslekleri ile ilgili olduğunu saptamış ve hekimlerin hastalığın teşhisinde hastaya önce “yaptıkları işin ne olduğunun sorulması” ilkesini getirmiştir. Tedavi yöntemi ve hastalıktan korunmasının buna göre belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca yaptığı gözlemler sonucu iş kazalarının önlenmesi adına koruyucu güvenlik önlemleri alınmasının üzerinde

de durmuştur. Ergonominin temel prensiplerini ortaya koymakla kalmamış İş yerlerinin sıcak-soğuk dengesinden, iş yeri havasındaki muhtemel zararlı etkenler ile bunların ortadan kaldırılmasına kadar geniş kapsamlı çalışmalar yapmış, kurşun ve cıva zehirlenmelerini incelemiş ve bunların belirtilerini ortaya koymuştur. Bu çalışmaları ile “İş sağlığının kurucusu ve babası kabul edilir” dünyada modern anlamda İSG biliminin başlangıcı olarak kabul edilir. 1713 yılında yayınladığı “De Morbis Artificum Diatriba” isimli meslek hastalıkları kitabında, özellikle iş kazalarını önlemek için, iş yerlerinde koruyucu güvenlik önlemlerinin alınmasını önermiştir. Ramazzini’nin o dönemde yaşadığı şehirde, evden çıkan atıklar çukurlarda toplanmaktadır ve bu çukurların üç yılda bir temizlenmesi gerekmektedir. Yaşadığı evin atık çukurunu temizlemeye gelen kişinin işi çok hızlı yaptığını gördüğünde, çalışana fazla yorulmaması için yavaş yapmasını önermiştir. Ancak, aldığı cevap, meslek hastalıklarının araştırılmasının çok önemli bir adımı olmuştur. Atığı boşaltmakla uğraşan çalışan, kanlı ve kızarmış gözlerle Ramazzini’ye bakmıştır ve “Bu işte 3-4 saat çalışan biri, neden işi çabuk bitirmek istediğimi anlar. Bir an evvel işi bitirip, evime gidip gözlerimi yıkamak ve karanlık bir odada kalmak istiyorum.” cevabını vermiştir. Bu olayın üzerine Ramazzini çevresini gözlemlemeye başlamış ve şehirde çok fazla kör insanın olduğunu fark etmiştir. Gözleri görmeyen kişilerle konuştuğunda ise, hemen hepsi daha önce bu işi yapmış kişiler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu rastlantıların akabinde, Ramazzini meslek hastalıklarını araştırmaya başlamış ve meslek hastalıklarını kitabını yazmıştır.

Percival Pott: M.S. 1714 – 1788 yılları arasında yaşamış, bel kemiği eğriliklerinde sık görülen alt taraf organlarındaki felçler genç işçilerin çalışma saat ve koşulları hakkında çalışmalar yapmış baca temizleme işinde çalışan kişilerin kanser hastalığına yakalanma riskinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. “Çırakların Sağlığı ve Morali” yasanın çıkmasında öncülük etmiştir.

Sir Robert Peel: M.S.1788-1850 yılları arasında yaşamış, Sir Robert Peel, Percival Pott’un hazırlamış olduğu rapordan etkilenecek 1802 yılındaki girişimleri sayesinde “Çırakların Sağlığı ve Morali” adlı yasa yürürlüğe girmiştir. “Çırakların Sağlığı ve Morali” adlı yasa yürürlüğe girmiştir İngiltere’de İSG yönünden çıkarılan ilk yasadır ve günlük çalışma saati 12 saat olarak yasal şekilde belirlenmiştir.

Robert Owen: M.S.1771-1858 yılları arasında yaşamış 1788 yılında yürürlüğe giren Baca Temizleyicileri Kanununla birlikte, fabrikasında 10 yaşın altında kimseyi çalıştırmamış ve

çalışma saatlerinde düzenlemeye giderek azaltmıştır İşyerindeki çevre koşullarını iyileştirmiştir. Günlük çalışma süresinin 10 saate düşürülmesi adına çalışmaları teşvik etmiştir.

Michael Sadler: M.S.1780-1835 yılları arasında yaşamış 1832 yılında parlamentoya yeni bir yasa tasarısı ile gelerek, iş sağlığı ve güvenliği alanında önemli bir adım atmıştır. 1833 yılında “Fabrikalar Yasası” onun öncülüğünde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa çok önemli değişimlere yol açmıştır. Bu sayede fabrikaların denetimi teftiş işlemleri ve kontrollerinin yapılabilmesi için müfettiş atanması zorunlu kılınmıştır.

Dilaver Paşa: 1865 1943, “Taş kömürü Havzasında Bahriye Nezareti Yönetimi” veya “Taş kömürü Havzasında Bahriye Nezareti Yönetimi”, 43 yıllık süre içinde “Dilaver Paşa Nizamnamesi” olarak bilinen “Ereğli Maden-i Hümayun İdaresinin Nizamnamesi ülkemizde işçilerin sağlık, iş güvencesi, çalışma koşulları ve düzeni gibi haklarını yazılı kurallara bağlayan yazılı metinlerin ilkleri arasında yer almaktadır. Bunun için Madeni Hümayun Nazırı Dilaver Paşa tarafından bir tüzük hazırlanmıştır. Çalışma koşullarına ilişkin olarak getirdiği düzenlemeler yanında, madende bir hekim bulundurulmasını hükme bağlamıştır. Yüz maddeden oluşan Dilaver Paşa Nizamnamesi daha çok üretimin artırılmasına yönelik olmasına karşın, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ilk yasal belge olması açısından önemlidir. Nizamnameye göre kömür işverenleri, işçilere yatacak yer temin etmek zorunluluğu, çalışma süresi 10 saat olarak saptanması, nöbetleşe çalışma esası kabul edilmesi, toplu işten çıkarmalarda, işletmenin faaliyetine son verileceğini önceden haber verme zorunluluğu konulması ve Nizamnamenin iş kazalarını önlemek için gerekli iş güvenliği tedbirlerinin de alınması gerektiği açık bir şekilde belirtmiştir.

Maadin Nizamnamesi: 1869 Dilaver Paşa Nizamnamesi’nden sonra ikinci önemli belge olan bu Nizamnamesi, genellikle iş güvenliğini ilgilendiren önemli hükümler getirmiştir. İşveren, iş kazasının oluşmasını önlemek için gerekli önlemleri alarak iş güvenliğini sağlamak zorundadır hükmü getirilmiştir. Havzada her işveren, diplomalı bir hekim çalıştırmak ve eczane bulundurmak zorunluğu da getirilmiştir. Bunların dışında İş kazasına uğrayanlara veya ailesine mahkeme tarafından hükmedilecek tazminat işveren tarafından ödenmesi ve İş kazası, işverenin kötü yönetim ve denetimi veya gereken önlemleri almaması veya önlemleri yasalara uygun olarak yerine getirilmemiş olması nedeniyle meydana gelmiş ise, işveren ayrıca 15-20 altın tutarında daha fazla tazminat ödemesi de belirtilmiştir.

Herbert. W. HEINRICH: 1886- 1962 yılları arasında yaşamıştır. Heinrich, 1931 yılında 1500 işyerinde yaptığı 75.000 kaza analizi sonucunda bazı prensip ve kendi kuramını yazmıştır.

Kazalar ağırlıklı olarak, %88 Tehlikeli davranışlardan, %10 Tehlikeli durumlardan ve %2 Kaçınılmaz sebeplerden kaynaklandığını söylemiştir.

Heinrich, kazaları önlemede koyduğu 10 kuram,

1. “Tehlikeli durum” ve “Tehlikeli davranış’ ın” ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır.
2. Kazalar ağırlıklı olarak
 - %88 Tehlikeli davranışlardan
 - %10 Tehlikeli durumlardan
 - % 2 Kaçınılmaz sebeplerden kaynaklandığını belirtmiştir.
3. Meydana gelecek zararın büyüklüğü önceden kestirilemez
4. Ağır yaralanma veya ölümlü her kazanın temelinde
 - 1 Ağır yaralanma
 - 29 Hafif yaralanma
 - 300 Yaralamasız olay vardır
5. Tehlikeli davranışların nedenleri:
 - Şahsi kusurlar Dikkatsizlik, laubalilik, umursamazlık
 - Eğitim yetersizliği (Bilgi, ustalık, alışkanlık)
 - Fiziki yetersizlik (fiziki yapının işe uygun olmaması)
 - Uygunsuz mekanik şartlar ve fiziki çevre
6. Kazalardan korunmak için:
 - Mühendislik ve yenileştirme
 - Eğitim
 - Ergonomi kurallarından yararlanma,
 - Teşvik tedbirleri (ödül) uygulama

- Disiplin tedbirlerini uygulama çalışmaları yapılmalıdır.
7. Korunma önlemi alındığında, maliyet azalır, kalite artar.
 8. İş Güvenliği çalışmalarına üst düzey yöneticiler de katılıp sorumluluğa ortak olmalıdır.
 9. İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda formen ve ustabaşılar da çok önemlidir.
 10. İş Güvenliğinde birinci derecede insani duygulara yön vermelidir der.
- Bunların sonucunda Üretimin artmasına, Masrafların azalmasına yardımcı olduğu unutulmamalıdır der.

Bölüm V

İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çıkarılan başlıca kanunlar

1921 tarihli ve 114 Sayılı Kanun: Zonguldak ve çevresinde kömür havzasında çalışan işçilerin haklarına yönelik 15 maddeden ibaret kanundur. Bu kanunla, Zonguldak ve Ereğli Havzası Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amale Menafii Umumiyesine Furuhtuna Dair Kanunla “Kömürden artan kalan tozlarının satılması ile elde edilecek gelirin işçilerin gereksinimleri için ayrılması” hüküm altına alınmıştır. Bu kanunla, getirilen sistemin, ülkemizde Cumhuriyet öncesi kurulan ilk sosyal güvenlik sistemi olarak kabul edilmesi mümkün olmuştur.

1921 tarihli ve 151 Sayılı Kanun: Bu kanunla, Ereğli havzasında çalışan maden işçilerine uygulanacak hükümler getiren, ülkemizde ilk defa iş süresini 8 saatte ile sınırlandıran, fazla çalışma iki tarafın rızasına bağlı ve iki kat ücret ödeneceğini bildiren, 18 yaşından küçük işçilerin maden ocaklarında çalıştırılmaları yasaklayan ve işverenin yeni işçilerin eğitiminden sorumlu olması sağlanmıştır.

1926 tarihli ve 818 Sayılı Borçlar Kanunu: Bu Kanunu yürürlüğe girmesi ile iş sağlığı ve güvenliği konusunda ayrıntılı hükümler getirilmiştir. 818 sayılı bu kanun, 6098 sayılı Türk

Borçlar Kanunu adıyla Resmi Gazete’de 04.02.2011 tarihinde yayınlanarak 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Aynı gün 818 sayılı Borçlar Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

1930 tarihli ve 1580 Sayılı Belediyeler Kanunu: İş Sağlığı konusunda teftiş ile ilgili ilişkin (madde-15/76: Fabrika ve iş evlerinin, amele ve meskenlerinin sıhhi teftişlerini yapma) hükümleri yer almıştır. Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanan 7.12.2004 tarih ve 5272 sayılı Belediye Kanunu, 1580 sayılı Belediyeler Kanunu’nu kaldırmıştır. Ancak Anayasa Mahkemesi’nin 18.1.2005 gün ve E. 2004/118, K. 2005/8 sayılı Kararıyla 5272 sayılı kanun, şekil yönünden Anayasa’ya aykırı bulunmuştur.

1930 tarihli ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu: Bu kanun her ne kadar işçilere yönelik bazı hükümleri içerse de daha çok toplumun genel sağlığını korumaya yönelik hükümleri barındırırsa da çocuk ve kadın işçilerin korunmasına iş yerlerinde iş yeri hekimi bulundurulmasına, belirli büyüklükteki iş yerleri için revir veya hastane açılması hükümleri yer almıştır.

1936 tarihli ve 3008 Sayılı İş Kanunu: Bu Kanun işçi sağlığı iş güvenliği konusu ayrıntılı ve sistemli olarak 148 maddeden oluşmuş ve 31 yıl yürürlükte kalmıştır. (08.06.1936) 1961 Anayasası ile Türkiye’de endüstri ilişkilerinin yapısında meydana gelen değişimler 1967 tarihinde **931 Sayılı İş Kanunu** çıkarılmıştır.

1967 tarihli ve 931 sayılı İş Kanunu: Bu kanun 39 ay yürürlükte kalmış ve Anayasa Mahkemesi’nin 11.5.1971 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan kararı ile şekil yönünden iptal edilmiş, ~~tır.~~ 1475 sayılı İş Kanunu olarak çıkarılıp 1971 yılında yürürlüğe girmiştir.

20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlamasıyla birlikte, teknolojinin, tüm sanayi koşullarının ve çalışma mevzuatının baş döndürücü bir hızla ilerlediği ve değiştiği gerçeği ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği’nin, 1999 yılında yaptığı zirve toplantısında, Türkiye’ye adaylık statüsünün tanınmasıyla birlikte, 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu çıkarılmıştır.

Bu Kanunun iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümleri, belki birkaç madde dışında, aynen 1475 sayılı İş Kanunu’ndan aktarılmıştır. Ancak, 4857 sayılı İş Kanunu’na göre çıkarılması gereken yönetmelikler, Avrupa Birliği’nin 89/391/EEC sayılı çerçeve direktifine ve diğer bireysel direktiflere göre uyumlaştırılmıştır.

29.06.2012 tarihinde 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun çıkarılarak 1.01.2013 tarihinden itibaren uygulamaya konması ve müteakiben yönetmeliklerinin çıkarılmasıyla

Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı modern hükümlerle donatılmıştır. Ancak, uygulamada daha fazla mesafenin kat edilmesi gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Tarihsel Süreç İçinde dünya ekonomisi Dr. Mahfi Eğilmez

İş kazaları ve istatistikleri, Yar. Doç. Niyazi Kılıç

SGK istatistikleri (www.sgk.gov.tr)

İş Sağlığı ve Güvenliği Ders Notları, Yar. Doç. Dr. H. Tahsin Kalaycı, 2013

Heinrich H.W. (1930) : Endüstriyel Kazaların Önlenmesi-Bilimsel yaklaşım

2014 Yılı İş Kazası ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri (www.tusiag.com)

İş kazaları (www.baskentsaglik.com.tr)